

PRATARMĖ

Septintasis žurnalo *Athena. Filosofijos studijos* numeris skiriamas žymiam Amerikos lietuvių sociologui Vytautui Kavoliui (1930–1996). Kavolis pasižymėjo plačiais moksliniais interesais, dirbo įvairiausiuose kultūros sociologijos ir sociologiškai orientuotos socialinės psichologijos tyrimų laukuose: nagrinėjo Vinco Kudirkos psichobiografiją, egzilio pasaulėjautą, vaizduojamąjį meną, socialinės patologijos priežastis, socialines-psichologines revoliucijos sampratų, revizionistinės etikos ir avangardinio meno ištakas, psichologines modernizacijos pasekmes, grožinę literatūrą, plėtojo civilizacijų studijas ir rašė lietuvių sąmoningumo istoriją. Kavolio sociologija išpūdinga ne tik tematiniau, bet ir metodologiniu požiūriu. Svarstydamas net ir menkiausią klausimą, mokslininkas remdavosi įvairiausių mokslų (sociologijos, psichologijos, antropologijos, menotyros, kultūrologijos ir istorijos) teoriniais bei empiriniais ištekiais. Nepaisant paties autoriaus atlikto aiškinamojo darbo, nemaža dalis jo metodologinių sprendimų prielaidų lieka iki galo neekspliciuota. Būtent šiame žurnalo numeryje publikuojamais straipsniais ir siekiama pabandyti jas ekspliciuoti. Kita vertus, atsigręžimas į Kavolio mąstymą nereiškia tik žvilgsnio atgal, veikiau netgi priešingai – atsigręžiamo tam, kad, Algimanto Valantiejaus žodžiais tariant, suvoktume, kaip tęsti tradiciją.

Dauguma čia pateikiamų straipsnių parengti pranešimų, skaitytų 2010 metų lapkričio 12 d. vykusioje mokslinėje konferencijoje *Vytauto Kavolio kultūros tyrimų metodologijos profiliai*, skirtoje paminėti žymaus sociologo 80 metų jubiliejų, pagrindu. Prie jų dar prisijungia Algio Mickūno ir Juozo Algimanto Krikštopaičio tekstai, taip pat ir Alvydo Noreikos straipsnis „Socialinio determinizmo problema Vytauto Kavolio kultūros sociologijoje“. Autoriai Kavolio tyrimų metodologiją analizuoja trimis kryptimis.

Arūnas Sverdiolas, Algis Mickūnas, Darius Kuolys ir Naglis Kardelis gilina si Kavolio mąstymo filosofines prielaidas, o sykiu bando atidžiau įsižiūrėti į asmeninę šio mokslininko mąstymo trajektoriją. Sverdiolas atkreipia dėmesį į Kavolio sociologijos savirefleksinius intarpus, kurie leidžia pamatyti, kaip tremties situacijoje išryškėja dabartinio žmogaus patirtis, patiriamos pamatinės egzistencinės sąrangos. Mickūnas kelia klausimą, kokia prasme Kavolį galima pavadinti „lietuviškuoju Sokratu“ ir įžvelgia šį panašumą ne tik jo filosofiniame „neprofesionalume“, bet ir kaip neprisirišimą prie kokios nors teorijos, mėginimą atverti diskusijų lauką kaip „agonalinę“ kūrybos erdvę visiems laikiniems kultūros dariniams. Kuolio ir Kardelio straipsniuose parodoma, kad Lietuvos kultūros istorija Kavoliui buvo būdas dalyvauti kuriant lietuvių visuomenę ir kultūrą, ugdant jos sąmoningumą.

Algimantas Valantiejus, Laura Varnauskaitė ir Alvydas Noreika nagrinėja bendrąsias Kavolio metodologijos ypatybes, ypatingą dėmesį skirdami jos koherentiškumo klausimui. Išsamioje Valantiejaus studijoje, tapusioje savotiška leidinio ašimi, parodoma, kad metodologiniai klausimai neatsiejami nuo asmeninio, subjektyvaus uždavinio: studijos autorius ne tik atseka asmeninę Kavolio mąstymo trajektoriją, kurioje susijungė asmens ir kartos kelias, bet ir kelia klausimą, kaip tęsti kavoliškąją kultūros sociologijos tradiciją. Atsakydamas į šį klausimą jis imasi formuoti metodologinius vaizduotės sociologijos metmenis. Noreikos ir Varnauskaitės straipsniuose gilinamasi į tematinio ir metodinio Kavolio mokslinės kūrybos sąryšingumo klausimą.

Kiti autoriai savo žvilgsnį nukreipia į konkrečius Kavolio metodologijos momentus. Gintautas Mažeikis aptaria Kavolio santykį su neoevoliucionizmu. Lilijana Astra analizuoja Kavolio modernizacijos bei globalizacijos teoriją. Juozas Algimantas Krikštopaitis išbando galimybę mokslininko pasiūlytas metodologines priemones taikyti tiriant mokslo istoriją.

Recenzijų skyrelyje Danutė Bacevičiūtė aptaria Mintauto Gutausko knygą *Dialogo erdvė. Fenomenologinis požiūris*, pabrėždama dialogo analizės prielaidų klausimą ir analizuodama fenomenologinę prieigą prie dialogo. Naglis Kardelis pateikia Audronės Žukauskaitės knygos *Gilles'io Deleuze'o ir Félixo Guattari filosofija: daugialypumo logika* recenziją, kurioje kelia klausimą, kaip įmanomas mąstymas tarp filosofijos ir nefilosofijos.

Atskirai noriu padėkoti Danutei Bacevičiūtei už Kavolio straipsnio „Moralinių kultūrų elementai“ vertimą į lietuvių kalbą ir suteiktą pagalbą sudarant šį leidinį.

Alvydas Noreika